

„berust op het feit, dat de mensch ziet of meent, iets voor een bepaald, door hem beoogd, doel te kunnen gebruiken: zij berust op de waardschatting van een zeker iets door den mensch, welke waardschatting juist is, als ze zich baseert op de objectieve waarde, onjuist, als ze deze, al dan niet, wilens en wetens, miskent.”

Hoe moeten wij hierover oordeelen?

Ik wil beginnen met volmondig toe te stemmen, dat alle schepselen een objectieve waarde van God ontvangen, die onafhankelijk is van onze waardeering en in Gods raad en scheppingsdaad gegrond ligt. Hij heeft n.l. in Zijn oneindige wijsheid en naar Zijn eeuwig bestek ieder ding schoon gemaakt op zijn eigen plaats en tijd, en er is in deze wereld niets overtolligs en niets, dat eigenlijk tevergeefs werd geschapen. Elk creatuur vervult in het machtige geheel van Gods wereldplan en wereldbouw zijn eigen taak, en het is ook met die krachten en hoedanigheden toegerust, waardoor het voor deze taak geschikt is, en den raad des Heeren kan volbrengen. Zoo heeft ook het goud van zijn Maker een speciale roeping ontvangen, die het, afgedacht van ons gebruik, vervullen moet en vervullen zal, en het bezit al die eigenschappen, die voor deze functie noodzakelijk zijn.

Maar... is die roeping ons precies bekend?

Kennen wij die objectieve waarde der creaturen? Weten wij nauwkeurig waarvoor zij geschapen zijn, en stuiten we niet telkens op levende wezens, wier waardij en betekenis ons een raadsel blijft? Wie onzer is Gods raadsmans geweest, en wie heeft den zin des Heeren gekend? En om nu bij het goud te blijven, mogen we uit het feit, dat het goud de kwaliteiten bezit om standaardmetaal te zijn, de conclusie trekken, dat krachtens de scheppingsdaad Gods het goud op den troon moet zitten, en de objectieve waarde, die dus van ons gebruik niet afhankelijk is, in deze heerschappij van het goud gelegen is?

Men zou juist het tegendeel kunnen betoogen.

Men zou deze redeneering kunnen volgen, dat krachtens de scheppingsdaad Gods het goud gecorificeerd is om de heerlijkheid des Heeren uit te stralen, zooals ook de straten van het nieuwe Jeruzalem voorgesteld worden, als te zijn van zuiver goud, gelijk doorlichtig glas. Deze waarde komt niet toe haar recht, als het goud gebruikt wordt als verkeersmiddel en als geld, want in den dienst van den „onrechtvaardigen Mammon” wordt het eer verlaagd, dan dat deze heerlijkheidsgedachte zich verwerkelijkt, en daarom mogen we principieel de edele metalen niet langer als geldstandaard gebruiken.

Zoo zou men kunnen betoogen.

Maar niemand denkt er aan.

De Schrift spreekt zich over 't geldgebruik niet uit, en daarom had Dr. Nederbragt deze „principiële” bestrijding van de goudonttroning achterwege moeten laten. Heel deze quaestie wordt door geen openbaring of scheppingsordinantie Gods uitgemaakt, en men maakt van de Heilige Schrift een onjuist gebruik, wanneer men in deze zuiver economische vragen haar, of althans de uit haar afgeleide principieën tot rechter verheft. Ik herhaal nog eens, dat ik onbevraagd ben, om in dit vraagpunt een technisch oordeel te vellen, maar, waar het hier gaat om een principieel eisch voor den Christen, meen ik dat Dr. Nederbragt het recht mist om de onttroning van het goud een loochening van Gods scheppingsdaad te noemen.

Hier betreden we het terrein der subjectieve waarde.

Van wat wij gewoonlijk onder waarde verstaan. Wanneer wij over waarde spreken, bedoelen we daarmee de voorkeur, die wij aan het eene goed boven het andere geven, en in dien zin is waarde altoos een relatief begrip. Wel moet deze waarde verband houden met de kwaliteiten, die God in een ding gelegd heeft, en wel houdt ze daarmee noodzakelijkerwijze verband, maar voor ons wordt de waarde toch altoos bepaald door den graad van de gewenstheid der dingen. Daarom is de waarde van de dingen, hoe principieel men ook redeneeren moge, steeds afhankelijk van de mate, waarin wij ze begeren, en we begeren ze des te sterker, naarmate hun hoeveelheid minder toereikend is om in onze behoeften te voorzien, en naarmate de moeite, die het kost ze te vinden of voort te brengen, grooter of kleiner is.

In dat licht moeten we ook goud als geld bezien. Ter vergemakkelijking van de ruil heeft de mensch al spoedig het geld gevonden als waardemeter, en wel het edel metaal, omdat dit veel waarde vertegenwoordigt in kleine hoeveelheden en de eigenschap van duurzaamheid bezit. Deze hoedanigheid is zeer zeker door God in het goud gelegd, evenals er niets, niets in het schepsel is, dat niet van Hem werd ontvangen, maar daaruit vloeit allerminst voort, dat, wanneer men voor goud een ander metaal nam, we daardoor revolutionair en onprincipieel zouden handelen.

Doch genoeg hierover.

Ik stond hierbij uitvoerig stil, omdat het mij zeer gevaarlijk voorkomt teveel uit Gods Woord te willen afleiden. In de eerste plaats loopt dit uit op een verkeerde toepassing van den Bijbel, en ten tweede werkt men er toe mee, dat anderen, die

„niet met onze principiële beschouwing eens zijn, verketterd worden, en... daartoe mogen de secundaire beginselen, en allerminst de goudbeschouwing, die n.l. geen principe is in den engen zin des woords, leiden.”

Laat ik over dit hoofdstuk nog een paar opmerkingen mogen maken.

In de eerste plaats heeft niet Bilderdijk, maar Da Costa de bekende regels gezongen:

Een natie kan ook vallen,

Met eer, ter eer van Hem (blz. 16).

en ten tweede had Dr. Nederbragt de theorie, dat de wereldgeschiedenis het wereldgericht is, wel wat krasser kunnen veroordeelen. Men moet, ook economisch, met die theorie niet alleen voorzichtig wezen, doch wij kunnen ze zelfs niet aanvaarden, want de wereldgeschiedenis is niet het wereldgericht. Wie dit leeren, gaan uit van de gedachte, dat er alleen natuurlijke en geen stellige straffen zijn, en dat de deugd haar loon en de ondeugd haar straf in zichzelf draagt. En dit gaat tegen Gods Woord in. Wel is in de wereldgeschiedenis het gericht des Heeren merkbaar, maar historie en gericht vallen allerminst samen, want straks, als deze wereld haar taak heeft volbracht, span God de vierschaar volkomen, en wordt pas het gericht voltrokken.

Hierbij wil ik het, wat dit hoofdstuk betreft, laten. Tal van onderwerpen vragen nog om bespreking. Ik kan slechts hier en daar een greep doen.

Daarom zal ik over hetgeen Dr. Nederbragt zegt over „Wet en Verschuipel in de economie” niet handelen. M.i. maakt hij een juiste onderscheiding tusschen 1o. de wet als rechtsregel, d.i. de goddelijke wet, 2o. de z.g.n. natuurwet, die eigenlijk geen wet in den engen zin des woords is, en 3o. de wet, als algemeen voorkomend verschijnsel, doch hierop wil ik niet verder ingaan. Van meer belang acht ik onderwerpen als de arbeid, de gemeenschap, (waarbij de vakverenigingen besproken worden), de democratie e.a., die ik niet achter elkaar, doch zoo nu en dan als intermezzo tusschen andere artikelen hoop te behandelen.

K. D.

Correspondentie.

C. S. te A. Uw ingezonden stuk kan ik alleen plaatsen, wanneer ge ten volle onderteekenen wilt. Doch ge moet geduld hebben tot er ruimte is.

Voor brieven en berichten met een masker. Het komt zoo nu en dan voor, dat ik ongeëfende brieven krijg, of uitknipsels uit kranten, met ongeëfende onderschriften. Mag ik den auteurs van zulke missives vriendelijk verzoeken zich in het vervolg niet achter het masker der anonymiteit te verbergen, doch eertlijk voor den dag te komen. Alleen dan kan ik van hun opmerkingen nota nemen, en vermijden zij een minder mooien schijn.

D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Cultuur en Christendom.

Cultuur en christendom zijn twee machtige voorwerpen, welke elk een afzonderlijk terrein bestrijken, en toch ten nauwste met elkander samenhangen. Cultuur komt van een wortelwoord, dat behouwen beteekent; wij verstaan er nog iets anders onder dan alleen beschaving en ontwikkeling; zoo bezaten b.v. de Babyloniërs wel ontwikkeling, maar men kan ze moeilijk een cultuurvolk noemen. In den cultuurarbeid bebouwt de mensch den menschelijken geest, opdat die akker des geestes rijke vruchten voor dit leven moge voortbrengen. De vruchten van dezen arbeid zijn de cultuurschatten, waarvan ook wij zoo ruimschoots genieten.

Naast de cultuur plaatsen wij onmiddellijk het christendom; dat is nog iets anders dan de christelijke kerk; het omvat veel meer, ook het geheele leven der christenen, en de werking van het christelijk geloof in den breeden kring der volkeren. Toch blijft voor ons het christendom het nauwst verbonden met de christelijke kerk.

Dr. H. A. v. Andel, de miss. dienaar van Noord-Holland te Solo, nu heeft een referaat gehouden over Cultuur en christendom, en dit aan de pers toevertrouwd. Reeds telang wachten wij met een bespreking van dit referaat, hetwelk ten volle onze belangstelling verdient; ook al had oud-minister Idenburg er geen aanbevelend woord in geplaatst, dan nog zou het betoog van dr. van Andel onze hartelijke sympathie hebben.

Bij het lezen van den titel was onze eerste gedachte: was het niet beter de orde om te keeren, en dus te spreken van Christendom en cultuur? Christendom is toch meerder dan cultuur; cultuur is er ook onder de Javanen, reeds als vrucht van het Boeddhisme; wij bedoelen dus niet cultuur te brengen aan de Javanen, maar het christendom, terwijl het gevolg dan zijn zal een christelijke cultuur. Toch kunnen wij na lezing van het referaat de volgorde van dr. van Andel wel aanvaarden. Hij gaat in zijn betoog uit van het verlangen van velen in ons land naar een geestelijke eenheid tusschen Nederland en Oost-Indië; sommigen zijn van oordeel, dat het voldoende is

aan de Javanen (want over dezen handelt het referaat slechts) onze Westersche cultuur te brengen; dan zal de vrucht vanzelf zijn een nauwere aansluiting, zoo niet een eenheid, tusschen deze beide landen. Ook de positieve christenen zoeken zulk een hoogere eenheid, maar niet bestaande in het bezit van dezelfde cultuur zonder meer; geestelijke eenheid zal moeten wortelen in het bezit van hetzelfde christelijk geloof, en dan als vrucht hiervan ook het bezit van dezelfde christelijke cultuur; het is dus niet gewenscht, en zelfs gevaarlijk, het te laten bij het geven van de cultuur zonder meer, als een aparte, op zichzelf staande grootheid.

Met het betoog, dat dr. van Andel over deze zaak levert, gaan wij geheel accoord. Er blijkt uit, dat deze bekwaame missionaire dienaar te Solo, waar het brandpunt van de Javaansche ontwikkeling is, goed den kost aan zijn oogen heeft gegeven. Cultuur is altijd vrucht van godsdienst; geeft hij nu enkel deze vrucht aan het Javaansche volk zonder den voedingsbodem van het christendom, dan zal straks deze vrucht vergaan; ontwikkelen, ja standhouden kan de christelijke cultuur van het Westen slechts in den bodem van het christendom. Het is daarom niet alleen ongeoorloofd, maar ook dwaasheid de Westersche cultuur naar Java over te planten zonder het christendom.

Daar komt nog wat bij. Het is evenmin gewenscht onze cultuur als zoodanig over te planten in verband met den christelijken godsdienst. Immers, elk volk brengt zijn eigen cultuur voort, naar zijn aard. Zoo is het dus noodig, aan den Javanen het christendom over te geven, opdat deze, door toefening hiervan, zich een eigen Javaansche cultuur schepe, voortkomend uit en wortelend in het christelijk geloof.

Wij brengen slechts de hoofdzaak uit het belangrijk referaat van dr. van Andel naar voren. Een ieder, die belangstelt in de verhouding tusschen Nederland en Indië, leze het opstel zelf; en vooral de zendingvrienden mogen toch onder deze belangstellenden worden gerekend? Dr. van Andel heeft ons een hart onder den riem gestoken, en ons bevestigd in het vertrouwen, dat de zending het goede standpunt inneemt en in Indië op den goeden weg is. Een christen zoekt wel allereerst het geestelijke heil, de redding van de ziel van den naaste (in dit geval van den Javanen), maar het verstandelijk en zedelijk, maatschappelijk en staatkundig leven van den naaste is hem toch evenmin onverschillig. Wij gaan nog verder; als trouwe zonen van ons vaderland beoogen wij ook het goede voor ons land; als wij Indië verloren, zou dit onnoemelijke schade voor ons land meeslepen in velerlei opzicht. En om dit te voorkomen, zoeken wij ook naar een geestelijke eenheid tusschen Nederland en Indië.

Het zij ons echter, niettegenstaande onzen lof, toch vergund enkele bezwaren te opperen tegen een onderdeel van dit referaat. Op bl. 12 geeft dr. van Andel als definitie van de zending, dat zij is de geestelijke arbeid van christenen onder een niet-christelijk volk. Dit achten wij veel te ruim. Vanzelf komt hij er dan ook toe, om als doelbepaling te stellen: God te verheerlijken en een zegen te brengen aan de medemenschen. Hieruit vloeit weer voort, dat hij de zending in drie soorten splitst: medische hulp, schoolarbeid en prediking van het Evangelie. Dit ontmoet bij ons bezwaar, vooral als hij de prediking van het Evangelie als derde middel stelt naast het hospitaal en de school. Hij zegt wel: „Heel de arbeid op drieërlei levenssterren, de verzorging van het lichaam, de ontwikkeling van den geest en de terugbrenging van de ziel tot haar God, wordt door de belijdende christenen als een eenheid gevoeld.” En ook: „Al de takken van dienst komen voort uit den eenen boom van het christelijk geloof, van de christelijke liefde.” Maar het schijnt ons toe, dat hospitaaldiens en schooldienst niet als gelijk-gerechtigd en van dezelfde waarde naast de prediking van het Evangelie mogen worden geplaatst. Is de prediking wel middel? Is zij niet doel? Dr. van Andel stelt zich op het eerste standpunt en geeft als doel aan: kerstening van het Javaansche volk, opvoeren tot het peil van het Europeesch geestesleven over heel de linie.

Wij vreezen, dat dit standpunt onze zending in een verkeerd spoor zou leiden. Doel der zending schijnt ons toe te zijn prediking van het Evangelie, om in dezen weg te komen tot het planten van de christelijke kerk. Middelen om dit doel te bereiken, zijn dan o.a. hospitaaldiens en schooldienst. En de vanzelf hieruit voortkomende vrucht zal zijn de kerstening van het volk. Zoo bezien wij de zaak. Wij zeggen niet, dat het niet de taak der christenen is om het Javaansche volk te kerstenen, maar de zending als zoodanig heeft een meer begrensde taak. Met het volbrengen van die taak heeft de zending de handen vol.

Trots deze bedenking blijven wij bij ons oordeel, hierboven uitgesproken, dat wij dit referaat in veler handen wenschen. Lezing en bestudeering van dit glashelder geschreven geschrift zal groote voldoening geven. Tevens bidden wij dr. van Andel toe, dat God het hem geven moge nog langen tijd te arbeiden aan het bereiken van zijn idealen.

Hoofddorp.

J. D. WIELENGA.

"Kracht en Stof" is de titel van het boek, waarmee eenmaal Büchner den nachtuil van den godsdienst wilde verpletteren. De klap is wel goed aangekomen... het boek is uit den hand geslagen en de bladeren zwerven nog hier en daar rond. Zoo nu en dan frommelt de een of andere intellectueel er nog wel een propje van, om dat op een evangeliseerenden broeder af te schieten. Ik ben gewoon zulk een aanval te pareeren door Büchner's stelling over te nemen. Er is ook niet anders dan Kracht en Stof: stof zijn wij en kracht is God!

Kracht en Stof daaraan denk ik ook bij het beginnen van dit artikel. Er doet zich namelijk zooveel stof aan mij voor — geen straatstof noch brandstof, maar bouwstof — dat de kracht mij ontbreekt die voldoende in één artikel te verwerken. En behalve dat, durf ik het evangelisatieboekje in onze Reformatie niet al te ruim te trekken. Er is meer copie en „De Reformatie" is geen speciaal evangelisatieblad, zooals „De Macedonier" uitsluitend Zendingstijdschrift is...

Juist. Daar ben ik meteen op mijn eerste agenda-punt. Nog deze maand zal in „Woord en Daad" een speciaal tijdschrift voor evangelisatie-vraagstukken verschijnen. Prof. van Nes uit Leiden, een warme heidenvriend, jodenvriend en volksvriend, is hoofdredacteur. Zoo het eerste no. daar toe aanleiding geeft, kom ik nog nader terug op deze periodiek, die voorloopig driemaandelijks zal verschijnen. Ik raad onze lezers aan een proefnummer aan te vragen. Het is een uitgave van het Centraal Comité voor Inwendige Zending...

Dus is het niet speciaal gereformeerd? Neen, al zullen wel gereformeerden medewerken. Waar dacht u aan: gereformeerden zijn op evangelisatiegebied jammerlijk achteraan. In sommige plaatsen schijnt men al eenige jaren aan het nadenken of en hoe het moet. Wat die berg nog eens baren zal? Als het maar geen mis is... Te lang denken heeft wel eens een ongedacht resultaat: „ik denk me suf" zeggen de menschen. Toe, broeders, als het op Kerstmis weer verkondigd wordt: „En zij kwamen met haast" (Lucas 2:16), dat wij dan navolgers zijn van de herders uit Bethleem. Zou het zoo erg zijn als bleek, dat wij in de haast onze das verkeerd gestrikt of een witte met een zwarte verwisseld hadden, als wij groote blijdschap te prediken hebben?

Wij maken niet uit liefhebberij critiek en daarom is het mij een genoegen hier te mogen wijzen op een stap vooruit, door de gereformeerde evangelisatie gedaan. Er is namelijk tot stand gekomen een Comité voor de uitgave van Gereformeerde Evangelisatielectuur, waarvan Ds J. Douma van Den Haag voorzitter en Ds J. A. Tazelaar uit Rotterdam secretaris is. Verder hebben de predikanten Ds B. A. Knoppers en Dr B. Wielenga van Amsterdam, Ds J. P. Tazelaar van Weesp, de uitgever J. H. Kok van Kampen, straatprediker L. van Elk van Den Haag en schrijver dezes in het comité zitting. Buiten hen om hebben 27 medewerkers zich bereid verklaard hun pen in dienst van dit werk te stellen. Spoedig kunnen de eerste pennevruchten geplukt worden. Vraagt u eens bij den uitgever volledig prospectus aan!

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XI.

Over het gebeurde in Utrecht bij de kerkvisitatie van 1868 was in couranten zooveel geartikeld en door loopend gerucht onder het kerkpubliek uitgestrooid, dat Dr Kuyper zich gedrongen voelde tot bepleiting in zijn vlugschrift, niet van wat uitgestrooid, maar van wat werkelijk geschied was.

De inhoud zijner brochure, boven onder nr 9 genoemd, bestaat uit deze 5 hoofdstukken:

- I. De Leugen in de Kerk.
- II. Wat is kerkvisitatie?
- III. De Synode en haar Reglement.
- IV. Wat Utrechts kerkeraad deed?
- V. Besluit.

De gang van het betoog was aldus: Eerst werd gewezen op het doodelijk gevaar, dat voor de kerk in haar verleugening bestond, en dus op den plicht, voor wie haar leven bestond, om dien leugenkanker uit te snijden. Door opensnijding van de wonde werd voorts de aanwezigheid van dat leugengif vooral in de kerkvisitatie geconstateerd, nadat vooraf physiologisch onderzoek was wat kerkvisitatie zijn moest in gezonden staat en daarna pathologisch, wat ze in de kranke Hervormde Kerk was geworden. Eindelijk werd als proeve van medicatie een verhaal gegeven van Utrechts poging om het voortkankeren van het bederf te stuiten.

De brochure verscheen einde Augustus 1868, en aanstonds bracht Dr Schwartz in een reeks Herautartikelen de verschillende hoofdstukken ter sprake, om aldus mede te werken aan de verspreiding van de daarin neergelegde denkbeelden. „Het kan zeer wel gebeuren", zoo stelde hij voorop in De Heraut van 11 September, „dat ik hier

In de derde plaats iets over den arbeid onder de Rippere Jeugd. De nood dringt. Dit heeft men in Baarn ook begrepen, getuige bijgaand berichtje, dat ik uit „De Standaard" knipte.

In Baarn, het vriendelijk dorp in het zoo schoone Noordekwartier van Utrecht gelegen, heeft men het ook aldus gevoeld.

Ingezien is daar, dat iets gedaan moest worden. Enkele broeders, speciaal belast met de Evangelisatie, vanwege den kerkeraad der Geref. Kerk hebben plannen ontworpen en uitgevoerd.

Met beperkte middelen is men er in geslaagd, een waardevolle inrichting tot stand te brengen. In het „Makelaarshuis" heeft men beslag gelegd op een gezellige kamer met een keuken.

De kamer is waardijk smaakvol aangekleed, over de tafeltjes kleurige kleedjes, tusschen van de verspreide lectuur een vaas met bloemen, in een woord 't heeft zoo niets van een kale zaal, maar geeft een echt huiselijke stemming.

Voor rijke verscheidenheid van lectuur is gezorgd, terwijl een menigte van spelen voorhanden zijn.

Daarnaast is geopend een Christelijke bibliotheek, met een aanvang van 500 boeken, waar reeds gedurende de eerste malen, dat uitgaand werd, druk gebruik van werd gemaakt.

Vanuit de keuken wordt tegen zeer lage prijs consumptie verstrekt, die Zondags gedurende de uren, dat dit „tehuis" open is gratis wordt verstrekt.

Het aantal bezoekers is niet gering en weldra zal men er dan ook iets op moeten vinden om meer ruimte beschikbaar te krijgen, lees- en speelkamer te splitsen.

We deelen een en ander uitvoerig mede, omdat ieder overtuigd zijn zal van de betekenis van dit op eenvoudige wijze geschooid werk en ook andere plaatsen Baarn's voorbeeld zouden kunnen volgen.

Ook in Baarn weet men wel, dat dit slechts een begin is, doch men heeft terecht ingezien, dat het met praten niet te doen is en er iets voor onze jeugd gedaan moet worden.

Den ijverigen secretaris van onze kiesvereniging, wiens hand ook in dit werk merkbaar is, wenschen we toe, dat deze poging ten volle mag slagen.

Nu ik toch revue houd, noteer ik dankbaar den aanvang met het werk der straatprediking in Zwolle, waar Dr Bouma met een zangkoor predikend de stad is doorgestaan. Ook uit Groningen en uit de Zaanstreek komen goede berichten over dit werk. Het oude jaar luidt hoopvol uit. En dit brengt mij de regels uit een evangelisatielied in de gedachte:

Houdt maar moed
Alles wordt nog goed.

God gedankt en moed gegrepen!

N. B.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Het Christelijk element in de praktijk van ons middelbaar onderwijs.

IV.

De ideaal-leeraar heeft liefde voor zijn leerlingen. Ze zijn hem niet de objecten van zijn werk: ze zijn het meewerkend voorwerp. Hij weet, dat zij

en daar van Dr Kuyper zal moeten verschillen; dit neemt echter niet weg, dat ik in den grond der zaak met hem vereenigd ben; juist zoo als ik niet altijd met zijn stijl ingenomen ben, al billijk ik van ganser harte wat hij zegt.

In hetzelfde Herautnummer oordeelde de oude Dr Capadose, dat dit hoogst belangrijke boek zijn reeds lang gekoesterde en ook openbaar gemaakte zienswijze aangaande den treurigen toestand der zich noemende Gereformeerde Kerk, op een zeer krachtige en onwederlegbare wijze was komen bevestigen, waar hij in de voorrede van zijn: Of scheiden of scheiding, had geschreven: „de toestand des schijns, di der leugen moet ophouden, waar men de waarheid in alles wenschte te volgen." Dit schreef Capadose in 1866, „en ziet nu", zoo roept hij dankbaar uit, „in 1868 de levendige, krachtige, van diepe smart-wekkende waarheid getuigende en tintelende woorden in de eerste dertig pagina's, door de zoo wel besneden pen van Dr Kuyper in zijn boek ter neer geschreven, en wel onder het hoofd of opschrift van: de leugen in de kerk. Zie hoe die bekwame hand met het scalpel gewapend, niet hier en daar eenige afwijking van waarheid in het lichaam van die kerk aanwijst, maar een bederf door alle spieren en aderen en zenuwen, ja tot het merg toe doordringende, als oorzaak van de tegenwoordige doodsgestalte opgeeft, namelijk de leugen."

De oude Barger besprak de brochure in De Vereeniging, d. XXIII, blz. 242—248, en eindigde zijn artikel met de bede: „Broeders, leden van het Classikaal en Provinciaal bestuur, in wier vergaderingen ik vroeger zitting had, vergunt mij u toe te roepen: „Handelt zachtkens in dezen! Laat u niet gebruiken tot werktuigen van willekeur en geweld. Sprekt in het uiterste geval tot de Synode ook uw „non possumus" uit, en bidden wij met Kuyper over onze diepgeschokte kerk het:

er niet zijn om hem, maar hij om hen. Hij heeft liefde voor allen, niet alleen voor den vriendelijke, en ijerige, maar ook voor den bitse, voor den luie, voor den rumoerige, voor den domme, ja vooral voor den domme. Hij trekt den een niet voor boven den ander, maar behandelt ze gelijk. Hij helpt hen: den domme om hem iets bij te brengen, den bitse om hem een vriendelijk woord te ontkloppen, den luie om aan 't werk te komen. Hij houdt van hen als zijn jongere vrienden en verdraagt ze. Dat wil niet zeggen, dat hij ze niet straft, door een blik of een woord of wel eens nog erger. Maar hij straft ze in liefde en niet in toorn. En hij geeft ze hun vergripen niet na, maar vergeeft ze. Hij heeft hen lief: dus begrijpt hij ze. Hij kan zich verplaatsen in de sfeer van hun jaren en kan van hun standpunt uit de dingen bekijken en helpt hen alles in het juiste licht te zien. Het is hem geen loondienst, maar een liefdedienst. Aan loon denkt hij slechts op gezette tijden.

De ideaal-leeraar is in alles waar tegenover zijn leerlingen. Hij is niet een andere in de klas en daarbuiten. Hij trekt geen mom aan bij het binnentreden. Hij trekt nooit een mom aan. Zooals hij de dingen bezielt, openbaart hij zich ook. Als hij iets niet weet, dat hem gevraagd wordt, draait hij er niet om heen, maar zegt: „ik weet het niet". Trouwens, anders snapt de jongen het toch wel en hoekt het op 's leeraars debetzijde. Nu waardeert de jongen hem en acht hem er om, n.l. als het niet te vaak voorkomt. Hij is waar, want zijn woorden zijn in overeenstemming met zijn daden. Hij is een Christen en een enkele maal spreekt hij opzettelijk van zijn geloof en de jongens voelen iets van de waardij van zulk een Christendom, omdat ze weten, dat 't waar is, want ze zien zijn daden en toetsen die aan zijn woorden. Hij verfoeit huichelarij, vooral die van zijn leerlingen en hij neemt ze alleen en wijst ze terecht.

De ideaal-leeraar is rechtvaardig. Zijn leerlingen zijn hem allen gelijk. Hij heeft niet zijn onverkorenen, die hij voortrekt, en vooral pousseert hij niet den eenen leerling ten koste van den anderen. Hij geeft een juist cijfer en taxeert naar vasten, zij het al niet machinalen maatstaf. Er zit lijn in zijn berekening, lijn, die de jongens begrijpen: want ze rekenen hem gaarne na en niets grieft hen meer dan wanneer ze hun cijfer willekeurig wanen.

De ideaal-leeraar is vergevensgezind. Hij weet hoeveel hem zelf vergeven moet worden en begrijpt den zwakke, die misdreven en vergeving van noode heeft. Hij straft dan ook niet altijd als 't pas zou geven, maar weet dat kwijtschelding vaak dieper indruk maakt. Hij heeft een groote mate van zelf-beheersching en oefent zich dagelijks daarin, omdat hij daartoe gelegenheid heeft als niemand anders. Hij wordt niet moedelooz, als hij geen succes heeft en als 'them is, of hij water naar de zee draagt. Soms blijkt wat hij voor de zee aanzag een vijver te zijn en de peilschaal wijst stijging. Hij wordt niet overmoedig, als hij een bijzonder succes heeft met een jongen, maar denkt: „de jongen ontpopt zich". Hij denkt niet, dat hij 't alleen weet, maar leert ook nog wel eens wat van een leerling. Zelfs zegt hij dat dan en de jongen acht hem er des te meer om. Soms geeft de leerling hem onbewust een lesje en hij zegt het niet, maar is er even dankbaar voor.

„Kyrie Eleison, Heere, ontferm u!" (Vergelijk hierbij De Heraut, 30 Oct. 1868, blz. 698).

Dr Bronsveld schreef in zijn Octoberkroniek der Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1868: „Gold het hier eene recensie te leveren, wij zouden voor alle dingen onze hulde brengen aan den stijl van Dr Kuyper, maar wij geven hier geen recensie... Toch wilden wij, al was het in het voorbijgaan, betuigen, dat de fraaiheid van zijn taal en stijl ons getroffen heeft." Doch dan ter zake komende, oordeelt deze kroniekschrijver, dat de daad van den Utrechtschen kerkeraad, van Dr Kuyper, zijn goedkeuring niet kan wegdragen. „Is het konsekwent, is het wijs zoo op eenmaal, zoo op één punt, zoo geheel alleen, een daad van verzet te plegen, die door de kerkelijke besturen niet stilzwijgend voorbijgegaan kan worden. Wat toch zullen de gevolgen zijn? De kerkeraad van Utrecht zal worden gestraft, en niet onwaarschijnlijk is het, dat Dr Kuyper zal worden geschorst. En wat dan?... Wat zal onze kerk, wat zal de goede zaak er door winnen, indien Dr Kuyper ontzet wordt van zijn ambt? Ik geloof, dat dit zeer weinig zou zijn. Daarom hopen en bidden wij, dat de zoo hoog geschatte Broeder er nog toe zal kunnen besluiten om terug te komen van zijn verzet tegen een bestuur, welks wettigheid wij dienen te erkennen." (Zie verder dezen jaargang der Stemmen, blz. 1032 en 1078).

Tegenover Dr Bronsveld, die beweerde, dat de kerkeraad van Utrecht gekomen was „in een staat van rebellie", hield Groen van Prinsterer, Bijdragen voor Kerkgemeentelijk Overleg, IV, blz. 50, staande, dat integendeel de kerkeraad opkwam tegen een Synode, „die zelve tegen art. 11 rebelleert, en op velerlei wijs, en ook omdat ze, door het comediespel van haar kerkvisitatie, met de belijdenis, sedert een reeks van jaren, den spot drijft."